

Jasper Kuipers, Dokters van de Wereld:

“De laatste vergeten groep in de maatschappij is verstoken van medische zorg én van vaccinatie.”

Dokters van de Wereld komt op voor de belangen van de onverzekerden, maar loopt op tegen keiharde barrières. Directeur Jasper Kuipers: “Uitvoeringsinstantie CAK legt te hoge drempels om huisartsen te betalen voor zorg aan mensen zonder verblijfspapieren. Samen met de Landelijke Huisartsen Vereniging wil ik dit probleem op de agenda zetten.”

Dokters van de Wereld is een internationale samenwerking van zestien organisaties wereldwijd en is actief in 74 landen. In binnen- en buitenland opkomen voor het universele recht op gezondheid, toegang bieden tot gezondheidszorg voor mensen die hiervan uitgesloten zijn, zowel internationaal als in eigen land. Die combinatie onderscheidt deze NGO van onder meer Artsen Zonder Grenzen dat uitsluitend internationaal werkt.

De organisatie voorkomt dat mensen in kwetsbare posities worden vergeten. In Nederland gaat het dan bijvoorbeeld om migranten zonder verblijfspapieren. Zij zijn onbekend met het Nederlandse zorgsysteem, spreken de taal vaak niet en zijn bang opgepakt te worden vanwege hun verblijfstatus. Dokters

in die situatie terecht bent gekomen. Het maakt niet uit wat je achtergrond is, wij verlenen zorg en nemen de drempels naar reguliere zorg weg.”

Werk dat keihard nodig is, stelt Kuipers. Want op papier is Nederland dan misschien wel ‘af’ en kan iedereen gebruik maken van zorg, de praktijk laat een ander beeld zien. “Een schrikbeeld voor onze maatschappij is dat een deel van de zorg private zorg is en alleen beschikbaar is voor de happy few. We denken dat die situatie in Nederland niet geldt, maar onze medewerkers op straat komen in een andere realiteit: ook hier is de zorg voor een groep mensen niet toegankelijk. Armoede, taalbarrières, ontbreken van de juiste verblijfspapieren zet

“De regeling van het CAK moet toegankelijker zijn voor huisartsen. Ik roep het CAK dan ook op om de systemen eenvoudiger te maken. Samen met de LHV wil ik dit probleem op de agenda zetten.”

van de Wereld zorgt ervoor dat iedereen ook die toegang tot zorg krijgt. “Zorg is immers een mensenrecht”, stelt directeur Jasper Kuipers. “Ook deze kwetsbare groepen moeten toegang krijgen tot huisarts en apotheker. Dat doen wij door zelf zorg te verlenen, soms medicatie voor te schrijven, drempels naar het zorgsysteem weg te nemen en gericht door te verwijzen naar de huisarts. Zo ontlasten we ook de reguliere zorg.”

Hulp waar nodig

Van oorsprong is hij afgestudeerd ingenieur. Jasper Kuipers noemt zichzelf een maatschappelijk betrokken bèta. “Ik wilde met commerciële blik de wereld beter maken, maar werken vanuit een non gouvernementele organisatie levert sneller resultaat. Dat heb ik bij Vluchtelingenwerk Nederland gedaan, uiteindelijk als adjunct-directeur. De missie van Dokters van de Wereld spreekt mij enorm aan: iedereen toegang geven tot zorg. Niet richten op specifieke doelgroepen als alleen vluchtelingen of alleen daklozen, maar opkomen voor de belangen van allen. Wij leveren hulp waar dat nodig is ongeacht hoe je

mensen op grote achterstand in de maatschappij en creëert een grote afstand tot de zorg. We zien dat de polarisatie toeneemt. Vraagstukken als migratie leiden tot polarisatie. Het politieke antwoord daarop is uitsluiting van mensen. Recente én het huidige kabinet vinden dat een afgewezen vluchteling zijn heil elders moet zoeken, het land moet verlaten en uitgesloten is van zorg. Daar dwars doorheen loopt het actuele debat over de zorgkosten en marktwerking. Bezuinigen, maar ook decentraliseren van zorg en dan met name de GGZ heeft grote impact op onze doelgroep. Het brede vangnet voor mensen met psychische problematiek is verdwenen.”

Hoe groot is het probleem?

“Dat is lastig te zeggen en hangt af van het type zorg. In Nederland bereiken wij enkele tienduizenden mensen per jaar. De behoefte en de noodzaak is vele malen groter. Mensen zonder verblijfsvergunning kunnen zich niet verzekeren voor medische kosten. Anderhalf miljoen mensen is verstoken van verzekerde tandheelkundige zorg. Die bereiken we niet allemaal.”

Tot voor kort ging het om grootstedelijke problematiek. Met Amsterdam als middelpunt. Maar langzaam verspreidt het probleem zich over het land. “Ook in een stad als Nijmegen zijn we actief. En ik verwacht dat ook de rest van ons land ermee te maken krijgt.”

De drempels tot de zorg zijn in al die steden veelal praktisch van aard. De vluchteling of migrant heeft niet de juiste papieren, ontbreekt het aan geld en is de taal onmachtig. “Beheers je de Nederlandse taal onvoldoende dan is het lastig om te begrijpen hoe de zorg werkt. Waarom krijg ik niet meteen antibiotica of die zware pijnstiller? Onze patiënten vragen meer aandacht en dus tijd dan de gemiddelde patiënt. Zo ligt in bepaalde culturen een groot taboe op seksualiteit. Leg maar eens aan de huisarts uit dat je ongewild zwanger bent. Dat bespreek je niet in tien minuten terwijl de dochter als tolk fungeert. Daarom oefenen onze vrijwilligers voorafgaand aan het bezoek aan de zorgverlener het gesprek. Zo maken we onbespreekbare onderwerpen bespreekbaar.”

Zorgbus en Zorgcafé

De organisatie rijdt met de Zorgbus door het land. Ook zijn er Zorgcafés, bemand door vrijwilligers. Het geven van voorlichting staat daarbij centraal. Hoe werkt de zorg, waar vind ik een

huisarts, waarom krijg ik niet meteen antibiotica? “Ons doel is zorgen dat deze groep mensen terecht kan bij de reguliere zorg. Wel neemt het aantal kleine medische ingrepen dat we zelf verrichten toe. Ook besteden we veel aandacht aan zelfhulp. Daarvoor stellen we zelfzorggeneesmiddelen als paracetamol beschikbaar en vertellen we over het bestaan van de drogist. Zo krijgt men meer regie over de eigen gezondheid. Ook schrijven onze artsen soms medicatie voor. Het gaat dan om eenmalige recepten voor bijvoorbeeld blaasontsteking of eczeem, maar geen antipsychotica, dat is specialistische zorg die wij niet kunnen en willen leveren. Wij hebben afspraken met een kleine groep apothekers die een contract hebben met het CAK, hart hebben voor onze zaak en graag medicatie leveren, en uitleg geven over gebruik, interacties en bijwerkingen. Apothekers die oog hebben voor de patiënt, werken met passie en erg betrokken zijn.”

Grote problemen

Dokters van de Wereld geeft dus voorlichting en zorg, maar verwijst vooral door naar de reguliere zorg. En daar gaat het te vaak mis. Zo hebben de vrijwilligers grote problemen om een huisarts te vinden die iemand zonder papieren wil zien. Pas na negen keer ‘nee’, zegt de tiende praktijk dat de patiënt kan komen. “Zorgverleners zitten niet altijd te wachten op deze

groep patiënten, weten niet goed wat ze ermee moeten. Ook zitten veel praktijken vol. Maar de belangrijkste barrière zijn de administratieve handelingen die huisartsen moeten verrichten om betaald te krijgen voor de geleverde zorg. Het CAK beheert als uitvoeringorganisatie van de overheid een financiële regeling zodat zorgverleners voor zorg aan onverzekerde patiënten betaald krijgen. Die route is uitermate lastig. Het wordt huisartsen bijna onmogelijk gemaakt om succesvol een aanvraag tot vergoeding in te dienen. Zo moet de huisarts een papieren formulier invullen, digitaal is niet mogelijk. Een klein foutje als de voornaam invullen terwijl een initiaal wordt gevraagd leidt direct tot afwijzing. Dat leidt tot frustratie bij huisartsen. Het CAK legt te hoge drempels om huisartsen te betalen voor zorg. Ik kan mij goed voorstellen dat de huisarts of de assistent geen zin hebben in dit gedoe.”

Hoe los je dit op?

“De regeling van het CAK moet toegankelijker zijn voor huisartsen. Ik roep het CAK dan ook op om de systemen eenvoudiger te maken. Samen met de Landelijke Huisartsen Vereniging wil ik dit probleem op de agenda zetten. De LHV is echter nog niet zover. Op de waslijst van urgente zaken is dit misschien een klein onderwerp. Maar wel een fundamentele en zeer belangrijk voor een kwetsbare groep. Ik wil schouder aan schouder met huisartsen aandacht vragen voor deze problematiek en de overheid en politiek oproepen om de toegang tot de zorg voor onverzekerde patiënten te regelen. Bijzonder is dat apothekers geen moeite hebben om betaald te krijgen door het CAK. Misschien omdat een beperkt aantal apothekers een contract heeft met het CAK en daardoor goed op de hoogte is van alle regels, maar ergens gaat het dus goed fout.”

Corona grote impact

De coronacrisis heeft grote impact op deze groep. In het voorjaar was het rustig bij de spreekuren van Dokters van de Wereld. Mensen bleven weg, angst regeerde. “We zijn snel overstapt op beeldbellen en telefoneren zodat we deze groep alsnog konden bereiken. We kregen het daarna ook drukker want er kwamen nieuwe mensen bij: de groep zonder verblijfvergunning die zich tot voor kort wel prima kon handhaven in de informele economie. De Braziliaanse schoonmaker, de Colombiaanse au-pair verloren massaal werk, konden

het huis niet meer betalen en kwamen op straat terecht. Eenmaal op straat ben je kwetsbaar, is een kuchje al snel een longontsteking. Sommige vrouwen gaan zelfs noodgedwongen de prostitutie in. Ons speciale spreekuur zit vol vrouwen met vragen over seksuele aandoeningen of abortus.”

Een ander groot probleem was om deze groep te testen op corona. Voor het testen is een adres en een BSN-nummer nodig, en juist dat hebben ongedocumenteerden niet. Gelukkig is het beleid aangepast, en kon deze groep ook gebruik maken van de daklozenopvang zodat bron- en contactonderzoek beter mogelijk werd. “Opvallend genoeg komt onder onze cliënten weinig corona voor. We weten niet precies waardoor het komt. Daarvoor is nader onderzoek nodig. Onze indruk is dat deze mensen geen grote verspreidingsbronnen zijn”. Het volgende obstakel ligt al klaar: vaccinatie. Lange tijd was het de vraag of mensen zonder status in aanmerking komen voor vaccinatie. Dat is nu geregeld. “Op papier hebben we de toezegging dat deze groep het recht heeft op vaccinatie. Maar papier is geduldig en we moeten nog maar zien op welke manier de voorlichting en de vaccinatie gebeurt. Via huisarts, de GGD, de opvang? Mijn zorg is dat deze mensen niet bereikt worden. Iemand moet vertellen dat ze recht hebben op vaccinatie. En degene die vaccineert moet de speciale omstandigheden van deze groep begrijpen.”

Tekort vrijwilligers

De organisatie draait op donaties, een kleine groep beroepskrachten en op zo'n 200 medische vrijwilligers. Daaraan is altijd een tekort. Hulp komt soms uit onverwachte hoek. “Zoals die IC-arts die zich in het hart van de pandemie meldde als vrijwilliger. Haar motivatie: het is zo bevredigend om deze mensen aan de onderkant van de samenleving te helpen. Er is bij ons altijd plaats voor artsen, psychologen en verpleegkundigen. Vergelijk het met tropengeneeskunde: compleet andere problematiek, meer improviseren. Dat moet je toch aanspreken?” 🍷